

Research results. *The article outlines theoretical foundations of forming future mathematics teacher's professional competence. The concepts of "competence", "professional competence of the future teacher", "professional competence of the future teacher of mathematics" have been analyzed. The main directions of formation of future mathematics teacher's professional competence have been determined. Conditions of formation of future mathematics teacher's professional competence are outlined. The components of future mathematics teacher's professional competence are distinguished and characterized. It is proved that future mathematics teacher's professional competence is a certain level of preparedness in mathematics, possession of psychological-pedagogical and methodological knowledge and skills, and availability of appropriate personal qualities.*

Conclusions. *Formation of the future mathematics teacher's professional competence takes place under certain conditions that ensure individual development and self-development of students as a basis for their professional formation and create maximum opportunities for self-realization of their intentions and mastery of pedagogical skill. The system of professional training of the future mathematics teacher is intended to ensure personal and professional formation of students, self-determination and subjective willingness to carry out professional activities in modern conditions, taking into account new trends and innovative approaches.*

Key words: *competence, future teacher's professional competence, future mathematics teacher's professional competence, formation of future mathematics teacher's professional competence.*

УДК 378.147.111(045)

Ольга Степаненко

Національний педагогічний

університет імені М. П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-1415-2916

DOI 10.24139/2312-5993/2018.07/218-229

ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ТЬЮТОРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено філософські концепції тьюторства в контексті проблем вищої освіти. Подано визначення понять «тьютор» та «тьюторство»; окреслено обов'язки тьютора в закладах вищої освіти та моделі тьюторського супроводу (пастирська, професійна та модель інтегрованого курикулуму). Висвітлено значення тьюторства як об'єднувальної ланки між університетом та студентом. З'ясовано роль тьютора з позицій конструктивізму, позитивізму, екзистенціалізму, синергетики тощо.

Ключові слова: *тьютор, тьюторство, тьюторський супровід, роль тьютора, філософські концепції тьюторства, заклад вищої освіти.*

Постановка проблеми. Сучасні модернізаційні процеси у сфері вищої освіти, зумовлені інтеграцією до Європейського та світового освітнього просторів, висувають нові вимоги до підготовки майбутнього фахівця в закладах вищої освіти, підвищення його конкурентоспроможності на

світовому ринку праці. З огляду на це нагальною є необхідність створення в закладі вищої освіти таких умов, які б дозволили майбутньому фахівцю якнайкраще побудувати індивідуальну освітню траєкторію та досягти високих результатів у навчанні.

Як показує досвід розвинених зарубіжних країн, насамперед Великої Британії, успішне розв'язання окресленого вище завдання відбувається в умовах тьюторського супроводу студента закладу вищої освіти. А тому не викликає сумнівів необхідність виникнення нової позиції (тьюторської) в системі вищої освіти України, що зумовлена, з одного боку, структурними змінами в самій системі, а з іншого – індивідуалізацією освіти, що передбачає перетворення процесу освіти на процес управління власною освітньою траєкторією.

Зважаючи на той факт, що Велика Британія має найдовшу історію тьюторства та є лідером серед країн, які здійснюють тьюторський супровід студента в закладі вищої освіти, вважаємо за доцільне звернутися до позитивного концептуального досвіду саме цієї країни.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретико-методологічні й організаційно-педагогічні аспекти тьюторства стали предметом розгляду у працях широкого кола зарубіжних науковців, таких як: Дж. Біртл (J. Birtle), К. Буллок (K. Bullock), Ф. Вайклі (F. Wikeley), С. Вілер (S. Wheeler), П. Гіксенбау (P. Nixenbaugh), Дж. Гідмен (J. Gidman), А. Грант (A. Grant), С. Ледінгтон (S. Leddington), Б. Лі (B. Lee), С. Ліндсей (S. Lindsay), Р. Оттевіл (R. Ottewill), К. Пірсон (C. Pearson), Ф. Смол (F. Small), Л. Томас (L. Thomas), Д. Уільямс (D. Williams) та ін.

Зважаючи на актуальність даної проблеми для вітчизняної системи вищої освіти в умовах її модернізації, різні аспекти тьюторства знайшли висвітлення в наукових розвідках таких учених, як Н. Акініна, А. Бойко, С. Ветров, Н. Дем'яненко, Т. Лукіна, М. Голубєва, А. Жулківська, І. Кравченко, Л. Настенко, С. Подпльота, І. Семененко, Л. Семеновська, О. Літовка, Л. Москальова, Т. Литвиненко та ін. Разом із тим, аналіз праць зазначених науковців свідчить про недостатню розробленість теоретичних засад тьюторства у вітчизняній науково-педагогічній літературі.

З огляду на це **метою** даної статті є висвітлення філософських концепцій тьюторства в контексті проблем вищої освіти.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури з проблеми наукового пошуку; метод термінологічного аналізу, за допомогою якого з'ясовано сутність ключових понять дослідження; структурно-логічний аналіз, який дозволив висвітлити філософські концепції тьюторства з позицій конструктивізму, позитивізму, екзистенціалізму, синергетики тощо.

Виклад основного матеріалу. Перш, ніж перейти до розгляду філософських концепцій тьюторства, вважаємо за доцільне з'ясувати сутність означеного феномену. У цьому контексті наголосимо, що поняття

«тьютор», «тьюторство» не є новими для сучасної освіти. Тьюторство як оригінальна філософія освіти і провідний спосіб організації освітньої системи було започатковано в середньовічних європейських університетах XII–XIV століть. Зокрема, таку педагогічну позицію, а потім і посаду, було введено в найдавніших британських університетах – Оксфорді та Кембриджі. До 70-х рр. ХХ ст. молоді люди не вважалися дорослими до досягнення ними 21-річного віку, а тому університети відігравали роль батьків (*in loco parentis*) для своїх студентів. Як зауважує С. Ледінгтон (S. Leddington), головною метою такої системи тьюторства було керівництво моральним розвитком особистості. Відносини тьютор-студент будувалися на індивідуальних консультаціях (Leddington, 2008, с. 14).

У науково-педагогічному дискурсі «тьютор» у перекладі з англійської (tutor) означає педагог-наставник. Етимологія даного слова (лат. tueor – піклуватися, оберігати) пов'язана з поняттями «захисник», «покровитель», «страж». Однак, у сучасних умовах функції тьютора є значно ширшими. Так, дослідники С. Вілер (S. Wheeler) та Дж. Біртл (J. Birtle) вбачають функції тьютора у фасилітації особистісного розвитку своїх підопічних, моніторингу їхньої успішності й забезпеченні зв'язку між студентом та університетом. На думку вчених, тьютор може відігравати роль слухача, довіреної особи, адвоката, поборника дисципліни, радника, консультанта при виборі майбутньої професії, вчителя, ментора, оцінювача, порадирика, судді, причому свідомо чи підсвідомо він може обирати одночасно декілька ролей (Wheeler & Birtle, 1993). У свою чергу, С. Ледінгтон (S. Leddington) окреслює такі ролі тьютора: друг, порадирик, батько, радник, поборник дисципліни, адвокат та вчитель (Leddington, 2008, с. 15). У цьому контексті слід зауважити, що в такому розумінні в англійській літературі використовується поняття «особистий тьютор» (personal tutor – РТ) на відміну від професійного тьютора, який обіймає відповідну посаду й може надавати консультаційну допомогу будь-якому студенту, який до нього звертається. У даній статті, з метою уникнення концептуальної плутанини, ми будемо вживати термін «тьютор» на позначення поняття «особистий тьютор».

Незаперечним є факт, що в більшості закладів вищої освіти Великої Британії стандартною є практика призначення тьютора кожному студентові. З цією метою до кожного викладача ЗВО як до тьютора прикріплюється певна кількість студентів. Як наголошено в методичних рекомендаціях для викладачів британських ЗВО, процитованих С. Ліндсей (S. Lindsay), роль тьютора є «комплексною та включає академічну, професійну та пастирську складові» (Lindsay, 2011, с. 41). Тьютор повинен здійснювати керівництво академічним розвитком та відгукуватися на будь-які проблеми студента, при цьому давати поради тільки в межах своєї компетенції та спрямовувати до інших джерел підтримки в інших випадках.

Тьютор *не* повинен правити студентські роботи чи надавати спеціалізовану академічну підтримку (Lindsay, 2011, с. 41).

У цьому контексті заслуговує на увагу «Кодекс тьютора» (Personal Tutor Code of Good Practice) (2011), розроблений Ексетерським університетом (Exeter University) (Англія).

Згідно з даним Кодексом, тьютор несе відповідальність за:

- створення й підтримку безпечних та конфіденційних стосунків із підопічними;
- надання порад і підтримки підопічним у питаннях, пов'язаних із академічною діяльністю та особистісним розвитком студентів;
- організацію роботи з підопічними для знаходження шляхів подолання труднощів;
- представництво інтересів студента перед університетом та інтересів університету перед студентом;
- забезпечення ефективної взаємодії з іншими службами підтримки студентів (Personal Tutor Manual 2012-13).

Отже, можемо констатувати, що діяльність тьютора не зводиться до надання виключно академічної підтримки, а й містить пастирську складову, що стосується особистісного розвитку підопічного. Відповідно, тьютор має усвідомлювати, що особистісні/зовнішні чинники, справляючи вплив на студента, впливають також і на їхнє навчання, а тому, як слушно зауважує Ф. Смол (F. Small), академічна функція тьютора нерозривно пов'язана з пастирською (Small, 2013).

Коли йдеться про важливість пастирської складової тьюторства, мається на увазі, що студенти в стані кризи будуть звертатися до того, кого знають і кому довіряють, хто, на їхню думку, вислухає їх, не висказуючи оціночних суджень. У цьому контексті основними якостями тьютора є вміння вислухати й дати необхідну пораду. Іноді студенту достатньо, щоб його просто вислухали, однак у більшості випадків тьютори відчують свій обов'язок перед студентом і намагаються допомогти в будь-якій ситуації. Разом із тим, тьютор не завжди може вирішити всі проблеми, оскільки не має відповідних компетентностей. Адже проблеми, з якими стикаються студенти у процесі навчання в закладі вищої освіти, є різноманітними, наприклад, пов'язаними з фінансами, умовами проживання чи медичного обслуговування. У цьому випадку від тьютора вимагається надання інформації щодо того, як, коли і де студент має звернутися за допомогою (Jaques, 1990).

У свою чергу, академічна функція тьютора також трактується неоднозначно, оскільки існують різні погляди на те, як має здійснюватися академічна підтримка студента в закладі вищої освіти. Наприклад, не всі студенти мають готовність до навчання в ЗВО, особливо в умовах змін, що призвели до розширення доступу до вищої освіти (Thomas & Nixenbaugh, 2006). Зокрема, студенти більш зрілого віку чи представники етнічних

меншин часто не обізнані з реаліями навчання в закладі вищої освіти, а тому тьютор може послабити напруженість, надаючи поради щодо навчальної діяльності та попередження потенційної або існуючої неуспішності (Wheeler & Birtle, 1993). Адже незаперечним є факт, що потенційна неуспішність (страх не виконати завдання, не отримати залік) може бути настільки ж великою проблемою, як і реальна неуспішність. Високі очікування від навчання у самих студентів, а також у їхніх батьків та друзів, які підтримують їх, можуть викликати у студентів занепокоєння, особливо перед іспитами. Тьютори при цьому можуть окреслити реальну картину навчальних досягнень студентів, зважаючи на їх навчальну діяльність. Завдання тьютора полягає в тому, щоб сформувані у студентів такі необхідні для успішної навчальної діяльності навички, як тайм-менеджмент, розстановка пріоритетів у навчальній діяльності та само-моніторинг. Отже, у даному випадку академічна складова тьюторства включає й особистісний розвиток студента. Крім того, до обов'язків тьютора входить складання зі студентом індивідуального навчального плану, його перегляд та планування наступних етапів. Як стверджують британські дослідники К. Буллок (K. Bullock) та Ф. Вайклі (F. Wikeley), тьютори формують у студентів почуття відповідальності за власну навчальну діяльність та дозволяють їм бути в центрі власного розвитку й навчання (Bullock, 2004).

Беручи за основу окреслені вище складові тьюторства, дослідники Л. Томас (L. Thomas) та П. Гіксенбау (P. Ніхенбау) виокремлюють моделі тьюторського супроводу, що існують у британських закладах вищої освіти:

- пастирська модель;
- професійна модель;
- модель інтегрованого курикулуму (Thomas & Ніхенбау, 2006).

Найбільш поширеною є *пастирська модель*, коли тьютор здійснює супровід і надає підтримку закріпленим за ним студентам (зазвичай, протягом академічного року) у розв'язанні питань особистого та академічного характеру. Однак, як стверджують Л. Томас (L. Thomas) та П. Гіксенбау (P. Ніхенбау), «у реальності студенти отримують підтримку від тьютора в різному обсязі, оскільки особистий тьюторський супровід не є частиною курикулуму, а являє собою додаткову форму підтримки, а тому одні тьютори виконують свої обов'язки краще, ніж інші» (Thomas & Ніхенбау, 2006, с. 25).

Модель інтегрованого курикулуму, що передбачає включення до змісту освіти (курикулуму) у ЗВО формування особистісних та соціальних навичок, була запроваджена в багатьох британських вишах для профілактики відрахування студентів із вишу. У такому разі студенти мають відвідувати обов'язкові тьюторські консультації, під час яких формується відчуття приналежності та інтеграції студента з навчальним закладом.

Слід наголосити, що традиційно у вищій школі Великої Британії домінувальною була третя – *професійна модель тьюторства*, що передбачала надання студентам академічної й моральної підтримки фахівцями, які мають спеціальну підготовку, на постійній основі. У такому випадку, зауважують Л. Томас (L. Thomas) та П. Гіксенбау (P. Hixenbaugh) (Thomas & Hixenbaugh, 2006, с. 26), не відбувається інтеграції студента в заклад вищої освіти. Хоча в сучасних умовах ЗВО застосовують гібридні моделі, професійна модель тьюторства залишається дієвою, оскільки дозволяє студентам визначити свої проблеми й отримати підтримку професіонала. Разом із тим, не всі студенти, які потребують тьюторського супроводу, звертаються за допомогою до професійних тьюторів, які не закріплюються за студентом, а обіймають відповідну посаду.

Як зазначалося вище, тьютор виступає об'єднувальною ланкою та посередником між закладом вищої освіти та студентом. Адже запорукою успішності студента у ЗВО, на думку багатьох британських учених, є його здатність інтегруватися та ототожнювати себе із закладом, у якому він навчається. Протягом першого року навчання тьютор допомагає студенту адаптуватися до умов нового навчального середовища (Hixenbaugh et al., 2006). Підтримка тьютора полягає, насамперед, в ознайомленні студентів із особливостями навчання в закладі вищої освіти на відміну від школи/коледжу; розв'язанні проблем, пов'язаних із фінансовою незалежністю студента та його орієнтуванням у новому соціальному середовищі. Такий тьюторський супровід допомагає не тільки уникнути емоційних проблем у студентів, але й попередити їх відрахування з університету.

Слід зауважити, що крім тьюторського супроводу заклад вищої освіти у Великій Британії надає й інші послуги підтримки для задоволення спеціальних потреб студентів протягом навчання у ЗВО. Така спеціалізована підтримка включає: інформаційну допомогу з фінансових питань, консультування з проблем психічного здоров'я, що здійснюється спеціальними командами (mental health teams), допомогу студентам із особливими потребами, інформаційну допомогу з питань працевлаштування та інші послуги. У цьому контексті надзвичайно важливою є роль тьютора саме як об'єднувальної ланки між зазначеними вище службами та студентом, оскільки зазвичай першим, до кого звертається студент у разі потреби, є тьютор. У свою чергу, тьютори повинні мати повну інформацію щодо служб підтримки студентів, наявних у їхньому закладі вищої освіти, для того, щоб правильно скерувати студента для отримання відповідних послуг (Grant, 2006). З іншого боку, тьютор повинен чітко усвідомлювати межу своєї компетенції, щоб, за висловом А. Гранта, не «передавати естафету», коли тьютор може розв'язати певну проблему самостійно (Grant, 2006, с. 17).

Отже, можемо констатувати, що в закладах вищої освіти Великої Британії визначальну роль в адаптації студента до нового навчального середовища, його особистісному становленні та розвитку, а також інтеграції у вищий навчальний заклад відіграє тьютор.

Переходячи до розгляду філософських концепцій тьюторства, зауважимо, що в зарубіжному науково-педагогічному дискурсі тьюторство як філософія освіти розглядається з позицій конструктивізму, позитивізму, екзистенціалізму, синергетики тощо.

В основу *конструктивістських концепцій тьюторства* покладено твердження, що людина активно керує процесом здобуття власних знань і будує навчання на основі індивідуального досвіду й розуміння навколишнього світу. Отримуючи нову інформацію, студент має вирішити, чи сприймати її, устанавлюючи зв'язки із засвоєними раніше фактами, чи відкинути її через неможливість використання на власну користь.

До ключових принципів навчання на засадах конструктивізму належать:

- вплив емоційного стану та очікувань студента;
- залежність процесу пізнання від стану суспільства, навколишнього середовища та навіть погодних умов;
- ширше розуміння навколишнього світу завдяки залученню просторової пам'яті;
- створення складного, але незагрозливого навчального середовища;
- урахування множинних інтелектів студентів та подання інформації різними способами (Tutoring for excellence).

У межах конструктивістської парадигми увага фокусується на академічній складовій тьюторства. Разом із цим, роль тьютора зводиться до фасилітатора, який спрямовує до пошуку інформації, гідна та спостерігача за процесом самоуправління студента.

Позитивізм (позитивна філософія, логічний позитивізм, логічний емпіризм) обґрунтовує необхідність емпіричних досліджень, які не спираються на вкорінені догми та трансцендентальні пояснення, й виключає можливість пізнання не за допомогою органів чуття. Такі несенсорні або «нематеріальні» утворення, як вірування, цінності та наміри вважаються нонсенсом. Дозволені є лише об'єктивні емпіричні дані, які можна простежити або виявити за допомогою органів чуття, і в цьому випадку вони вважаються «позитивними» у значенні «наукові» або «точні». Теологічні, філософські чи ідеологічні системи, які не можуть бути «доведені» або «перевірені» за допомогою спостережуваних емпіричних даних потрапляють у розряд «метафізичних», оскільки вони плутають факт із цінністю і опис із висловом (Webb, 1991).

Отже, у межах філософської концепції позитивізму наукове обґрунтування використання освітніх технологій базувалося на емпіричних

дослідженнях, зазвичай експериментальних. У цьому контексті було доведено, що персоналізоване навчання є більш ефективним, ніж традиційне відвідування лекцій. Перевагою індивідуалізованого (персоналізованого) навчання стало приділення уваги складності й варіативності навчальної діяльності студентів. З позицій позитивізму тьютор розглядався як інструмент технічного впровадження освітньої теорії.

Водночас, слід зауважити, що спроби позитивістів об'єктифікувати процес навчання студентів, розкрити «закони навчання» зазнали різкої критики з боку академічної громади, оскільки не враховували складності й непередбачуваності процесу навчання.

Екзистенціалізм як філософія існування позиціонує й досліджує людину як унікальну духовну істоту, яка є здатною до вибору власної долі. Основним проявом екзистенції є свобода, що визначається як відповідальність за результат власного вибору. Серед філософських концепцій тьюторства не можна оминати увагою концепцію «екзистенціальної дихотомії» Е. Фрома. Сутність концепції «екзистенціальної дихотомії» полягає в тому, що причини внутрішньоособистісних конфліктів закладено в дихотомічній природі самої людини, що проявляється в її екзистенціальних проблемах: проблемі життя і смерті; обмеженості людського життя; величезних потенційних можливостях людини й обмеженими умовами їх реалізації.

Цікавими для нашого дослідження є наукові розвідки британських учених М. Моулсворта (M. Molesworth), Е. Ніксон (E. Nixon) та Р. Скаліона (R. Scullion), які використовують гуманістичну психологію Е. Фрома для пояснення процесів, що відбуваються у сфері вищої освіти Великої Британії в сучасних умовах. Дослідники стверджують, що сучасний ринково-орієнтований дискурс підтримує режим екзистенціального існування, коли студенти прагнуть «мати ступінь», а не «бути учнями». На думку Е. Фрома, споживацьке суспільство є результатом домінування режиму екзистенціального існування, що базується на екзистенціальному володінні. Такий режим передбачає володіння об'єктами за принципом: «Я стаю більшим, чим більше я маю».

У цьому контексті заслуговує на увагу твердження вченого про те, що в екзистенціальному існуванні найкраще мати провідника, роль якого виконує тьютор. Неможливо не погодитися з думкою М. Моулсворта (M. Molesworth), Е. Ніксон (E. Nixon) та Р. Скаліона (R. Scullion) про те, що в цьому разі тьютор перетворюється із «провайдера послуги» на ментора, головною метою якого є допомога досягти такого стану існування (а не передати споживацькі навички та кваліфікації в економічному обміні знаннями) (Molesworth et al., 2009).

Незаперечним є факт, що поведінка студентів керується засвоєними від викладачів вимогами та меседжами. Ще Н. Ентвісл (N. Entwistle) зазначав, що

«більшість сучасних форм навчання й оцінювання є пасивними, репродуктивними, що суперечить цілям, які ставлять перед собою вчителі» (Entwistle, 1997), а тому виникає суперечність між бажаннями викладачів (наприклад, заохотити студентів до системного, глибокого навчання) та реальними досягненнями студентів (які є наполегливо інструментальними й орієнтованими на оцінювання). Для розв'язання цієї суперечності й потрібен тьютор, який повинен знайти шляхи, щоб змінити спосіб, у який навчаються студенти. Цитуючи М. Моулсворта (M. Molesworth), Е. Ніксон (E. Nixon) та Р. Скаліона (R. Scullion) наголосимо, що відповіддю на зростаючі розбіжності в інтенціях тьютора та інструментальній діяльності студента є «метафоричне потискування плечима», що сприймається як неминучий результат розширення сектора вищої освіти. Однак, маркетизація вищої освіти, що відбувається в сучасних умовах, вимагає подолання цих розбіжностей через зміни у свідомості тьютора, а не студента, надаючи студенту статус «суверенного споживача» (Molesworth et al., 2009). Учені також наголошують, що надання Е. Фромом переваги такій ролі тьютора, як ментор, не співпадає з ринково-орієнтованим дискурсом ЗВО та соціалізаційними бажаннями студентів. Менторство передбачає відведення значної кількості часу на індивідуальні консультації, вимагає терпіння й відкритої дискусії, у той час як ринок вимагає ефективних методів навчання, а студенти-споживачі шукають максимальних результатів за мінімальних зусиль.

Отже, ідеї «екзистенціальної дихотомії» Е. Фрома, на думку британських науковців, є актуальними в сучасних умовах, оскільки вони пов'язують споживацьку культуру та ідеї самотрансформації, що має бути покладена в основу освітнього процесу. З цих позицій пояснюється й дуальна роль тьютора, який, з одного боку, стає провайдером освітніх послуг, а з іншого – наставником, який керує процесом самотрансформації особистості.

Широкої популярності в сучасних умовах у країнах Західної та Східної Європи, у тому числі й на пострадянському просторі, набуває також *синергетичний підхід* як міждисциплінарна наукова сфера еволюціонування структурно організованих систем, до яких належить система вищої освіти. Синергетичний підхід дозволяє переосмислити науково-педагогічні знання, орієнтовані на багатовимірність, складність і поліфонічний характер (альтернативність і мінливість) пізнавальних процесів, виявити нерозкриті або недостатньо розкриті стани й визнати значущість ролі випадковості в їх розвитку. Система освіти в закладі вищої освіти буде здатна до самоорганізації, якщо вона відповідає низці вимог, зокрема, вона має бути складною, відкритою, нелінійною і стохастичною, вона має бути здатною досягти стану нестабільності й повинна мати можливості як для продукування, так і для поглинання енергії та інформації.

З позицій синергетичного підходу формування особистості студента полягає у виборі таких умов, наявних в освітньому середовищі закладу вищої

освіти, які відповідатимуть внутрішнім якостям цієї особистості. Синергетика відкидає методи прямого впливу у відкритих неврівноважених системах, у той самий час як правильно організовані резонансні впливи на складну систему, якою є формування особистості, виявляються ефективними. Правильні зовнішні впливи «штовхають» систему на один із власних шляхів розвитку. І це дозволяє розглядати педагогічну регуляцію (у нашому випадку тьюторський супровід) процесу формування особистості в його цілісності, а не в розрізнених впливах зсередини чи ззовні, в ініціюванні внутрішніх можливостей особистості (потенціалу суб'єкта) у відповідь на умови, що відображають ціннісні імперативи освіти (Olkhovaya, 2013).

Отже, синергетичний підхід спрямований на реалізацію одного з найскладніших завдань сучасної системи освіти – її переходу до творчих, проблемних методів навчання й виховання, що забезпечують формування творчої особистості та розвиток її інтелектуального потенціалу. У цьому контексті тьютор виступає фасилітатором, модератором, який скеровує студента при виборі індивідуальної освітньої траєкторії в умовах біфуркації для максимального розкриття його потенціалу.

Підсумовуючи викладені вище філософські концепції тьюторства, вважаємо за доцільне виокремити ролі, які виконує тьютор відповідно до кожної з них (див. табл. 1):

Таблиця 1

Роль тьютора з позицій різних філософських концепцій

Філософська концепція	Роль тьютора
<i>Конструктивізм</i>	<ul style="list-style-type: none"> • фасилітатор, який спрямовує до пошуку інформації; • гід; • спостерігач за процесом самоуправління студента
<i>Позитивізм</i>	<ul style="list-style-type: none"> • інструмент технічного впровадження освітньої теорії
<i>Екзистенціалізм</i>	<ul style="list-style-type: none"> • провайдер освітніх послуг; • ментор
<i>Синергетика</i>	<ul style="list-style-type: none"> • фасилітатор; • модератор

Висновки. Таким чином, структурно-логічний аналіз філософських концепцій тьюторства дозволив з'ясувати роль тьютора з позицій конструктивізму, позитивізму, екзистенціалізму, синергетики тощо. Зазначені концепції виступали методологічним підґрунтям тьюторського супроводу студентів у закладах вищої освіти Великої Британії на різних етапах розвитку системи вищої освіти, розкриваючи, при цьому, феномен тьюторства з різних боків. А тому з метою цілісного осмислення феномену тьюторства доцільним бачиться комплексне вивчення зазначених філософських концепцій.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в розгляді культурологічних та педагогічних концепцій тьюторства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bullock, K., Wikeley, F. (2004). *Whose learning?* Maidenhead: OU Press.
2. Entwistle, N., Hounsell, D. J., Entwistle, N. J. (1997). *Revision and the experience of understanding. The experience of learning.* Edinburgh, UK: Scottish Academic Press.
3. Grant, A. (2006). Personal Tutoring: A system in crisis? In L. Thomas, P. Hixenbaugh (Eds.), *Personal Tutoring in Higher Education*, (pp. 11–20). Stoke on Trent: Trentham Books.
4. Hixenbaugh, P., Pearson, C., Williams, D. Student perspectives on personal tutoring: What do students want? In L. Thomas, P. Hixenbaugh (Eds.), *Personal Tutoring in Higher Education*, (pp. 45–58). Stoke on Trent: Trentham Books.
5. Jaques, D. (1990). *Being a Personal Tutor.* Oxford: Educational Methods Unit.
6. Ledington, S. (2008). *What are the key dimensions of the personal tutor role for nurse education today?* A literature review: the dissertation for degree of Master of Science in Higher Professional Education. Oxford Brookes University.
7. Lindsay, S. (2011). Do students in UK Higher Education Institutions need personal tutors? *Learning at City Journal*, 1 (1), 40–45.
8. Molesworth, M., Nixon, E., Scullion, R. (2009). Having, being and higher education: the marketisation of the university and the transformation of the student into consumer. *Teaching in Higher Education*, Vol. 14, № 3, 277–287. DOI: 10.1080/13562510902898841.
9. Olkhovaya, T. (2013). Value-synergetic aspects of technology formation students' subjectivity. In W. Stielkowski, I. Čábelková, *Marketing, management and production in educational and publication activities in former USSR countries and Eastern Europe*, (pp. 167–181). Charles University in Prague.
10. Panina, S., Barahsanova, E., Nikolaeva, A., Osipova, O., Stepanova, L., Sivseva, K. Process Organization for Future Education Managers' Training at Higher Education Institutions. *Revista ESPACIOS*, № 35 (55). Retrieved from: <http://www.revistaespacios.com/a17v38n55/a17v38n55p09.pdf>.
11. *Personal Tutor Manual 2012-13 (Streatham and St Luke's campuses)*. University of Exeter, 2012. Retrieved from: [http://as.exeter.ac.uk/media/level1/academicerviceswebsite/studentandstaffdevelopment/educationenhancement/pdfs/Personal Tutor Manual 12-13 Exeter.pdf](http://as.exeter.ac.uk/media/level1/academicerviceswebsite/studentandstaffdevelopment/educationenhancement/pdfs/Personal_Tutor_Manual_12-13_Exeter.pdf)
12. Small, F. (2013). *Enhancing the role of Personal Tutor in professional undergraduate education.* Retrieved from: <https://education.exeter.ac.uk/ojs/index.php/inspire/.../9>.
13. Thomas, L., Hixenbaugh, P. (2006). *Personal tutoring in Higher Education.* Stoke on Trent, Trentham Books.
14. *Tutoring for excellence. Constructivism for Teachers and Learners – A Closer Look.* Retrieved from: <https://www.tutoringforexcellence.com.au/blog/constructivism-for-teachers-and-learners-a-closer-look/>
15. Webb, G. (1991). Epistemology, learning and educational technology. *Innovations in Education and Teaching International*, 28 (2), 120–128.
16. Wheeler, S., Birtle, J. (1993). *A Handbook for Personal Tutors.* Buckingham: The Society for Research into Higher Education & OU Press.

РЕЗЮМЕ

Степаненко Ольга. Философские концепции тьюторства в контексте проблем высшего образования.

В статье освещены философские концепции тьюторства в контексте проблем высшего образования. Даны определения понятий «тьютор» и «тьюторство»; обозначены обязанности тьютора в учреждениях высшего образования и модели тьюторского сопровождения (пастырская, профессиональная и модель интегрированного курикулума). Освещено значение тьюторства как объединяющего звена между университетом и студентом. Выяснена роль тьютора с позиций конструктивизма, позитивизма, экзистенциализма, синергетики и т.д.

Ключевые слова: тьютор, тьюторство, тьюторское сопровождение, роль тьютора, философские концепции тьюторства, учреждение высшего образования.

SUMMARY

Stepanenko Olha. Philosophical concepts of tutoring in the context of problems of higher education.

The article deals with the philosophical concepts of tutoring in the context of higher education problems. The definition of the concepts “tutor” and “tutoring” is given; the roles of the tutor in higher education institutions and a model of tutoring (pastoral, professional and integrated curriculum model) are outlined. In the frames of pastoral model, the tutor provides support for students (usually during the academic year) in solving personal and academic issues. The integrated curriculum model, which involves formation of personal and social skills as part of curriculum content of the higher education institution, has been introduced in many UK universities in order to prevent the exclusion of students from higher education institutions. In this case, students must attend mandatory tutoring consultations, during which a sense of belonging and integration of the student with the institution is formed. In this context the significance of tutoring as a link between university and student is highlighted. The professional model of tutoring provides students with academic and moral support by specialists who have special training, on an ongoing basis.

The structural-logical analysis of the philosophical concepts of tutoring allowed ascertaining the role of the tutor from the standpoint of constructivism (facilitator; guide; observer of student’s self-management process), positivism (tool for the technical implementation of educational theory), existentialism (provider of educational services; mentor), synergetics (facilitator; moderator), etc. These concepts served as a methodological basis for student’s tutoring support at higher education institutions in the UK at various stages of the higher education system development, revealing, at the same time, the phenomenon of tutoring from different points of view. For the holistic understanding of tutoring phenomenon it is expedient to study these philosophical concepts comprehensively.

Prospects for further research are seen in the consideration of cultural and pedagogical concepts of tutoring.

Key words: tutor, tutoring, tutoring support, role of tutor, philosophical concepts of tutoring, institution of higher education.